Protocol Pedagogisch klimaat

de Tandem

openbare daltonbasisschool

Versie oktober 2024

Inhoud

Inleiding **3**

Pedagogisch klimaat **4**
Monitoring pedagogisch klimaat 4

Maatregelen **6**

Gedrag **7**
Preventieaanpak 7
Belonen 8
“Straffen” 8

Groepsaanpak **10**
Forming 10
Storming 10
Norming 10
Performing 10
Adjourning 11
Orka Training 11
Superheldenaanpak 11

Pesten **12**
Wat is pesten? 12
Signalen 12
Gevolgen 13
Hoe merk je dat een kind gepest wordt? 13
Hoe merk je dat een kind anderen pest? 14

Cyberpesten **15**
Wat kun je doen om cyberpesten te voorkomen? 16
Wat kun je doen om cyberpesten aan te pakken? 16
Adviseer het kind om het volgende te doen: 16

Aanpak bij pesten **17**
No Blame-aanpak 17

Bronnen **19**
Boeken 19
Websites 19

Evaluatie **20**

Inleiding

De Tandem is een openbare daltonbasisschool. Deze identiteit geven wij vorm vanuit verschillende perspectieven. Eén van die perspectieven is dat wij zorgen voor een veilige omgeving met duidelijke en gedeelde waarden en normen die passend zijn bij de kernwaarden van het Daltononderwijs verantwoordelijkheid, zelfstandigheid, samenwerking, effectiviteit en reflectie. Op deze manier dragen wij bij aan het welbevinden van iedereen in onze school. Wij noemen dit ook wel het pedagogisch klimaat.

Veiligheid, en met name sociale veiligheid, vormt een centraal thema op onze school. Door het stellen van grenzen en regels, het maken van afspraken en deze consequent te hanteren willen wij de school en schoolomgeving veilig houden. Het uitgangspunt van ons veiligheidsbeleid is dat wij elkaar respecteren. Wij leren de leerlingen hoe ze bepaalde conflicten kunnen oplossen. Wat ze kunnen doen als ze zien dat er gepest wordt of wanneer ze zelf gepest worden. Sociale veiligheid is een kwestie van houding, gedrag en vooral bewustwording daarvan. De Tandem wil met leerlingen, ouders/verzorgers en het personeel elke dag samen aan deze zaken werken.

Dit protocol is door het team en de medezeggenschapsraad goedgekeurd op 3 oktober 2024. Hierna ligt het protocol voor alle ouders/verzorgers ter inzage op school. Ook toekomstige ouders/verzorgers zullen bij inschrijving over dit protocol worden geïnformeerd. Door een kind in te schrijven op de Tandem gaan ouders/verzorgers akkoord met dit protocol.

Pedagogisch klimaat

Samenwerking ouder-leerling-school

Een positief pedagogisch klimaat is een belangrijke voorwaarde voor het goed functioneren van leerlingen, ouders/verzorgers en leerkrachten op school. Dit draagt bij aan het welbevinden van iedereen en leidt tot betere leerresultaten en meer werkplezier. In dit protocol staat beschreven hoe wij hier op school voor zorgen. Welke afspraken en regels er zijn en hoe kinderen, leerkrachten en ouders/verzorgers met elkaar omgaan op de Tandem. Onze aanpak is gericht op preventie, waarbij gezamenlijke verantwoordelijkheid, respect en veiligheid de uitgangspunten zijn.

Het pedagogisch handelen van de leerkracht speelt een belangrijke rol bij het verkrijgen van een veilig en effectief pedagogisch klimaat. De leerkrachten hebben onder meer een vormende (opvoedende) taak: zij zetten zich in om hun leerlingen op te voeden tot goede burgers. Wij vinden het belangrijk, dat leerlingen goed met zichzelf en met anderen kunnen omgaan. Leerkrachten creëren daartoe een veilig en gestructureerd klimaat waarin de leerlingen zich gewaardeerd en gerespecteerd voelen. Kernwoorden daarbij zijn: relatie, competentie en autonomie.
Wij hechten veel waarde aan een positieve en motiverende leerkracht, een begeleider die ervoor zorgt dat de leerlingen het werk zelfstandig (individueel of samen met anderen) kunnen doen. Wij streven ernaar om als team dezelfde pedagogische optimistische uitgangspunten te onderschrijven waarbij wij zoveel mogelijk vanuit de onderwijsbehoefte van de groep en het individuele kind handelen.

Kind factoren en omgevingsfactoren dragen bij hoe snel en effectief een kind kan deelnemen aan een positief pedagogisch klimaat. Hierbij speelt de interactie tussen leerkracht en leerling een belangrijke rol. Daarom is het belangrijk dat de leerkracht reflecteert op het eigen handelen, waarbij het goed is om die reflectie en de gekregen feedback van anderen te betrekken. De informatie, verkregen uit de reflectie en de gekregen feedback, kan gebruikt worden om het eigen handelen aan te passen. Daarnaast is het van belang dat de leerkracht de groep en de leerlingen goed observeert, dus met afstand kijkt naar wat er gebeurt. Opvallende situaties worden in Parnassys geregistreerd. Deze worden besproken met de intern begeleider om terugkerende patronen te herkennen en ernaar te handelen.

Bij een positief pedagogisch klimaat worden er directe en indirecte benaderingen gebruikt. Op de Tandem worden de volgende directe benaderingen gebruikt: De Gouden Regels, de groepsaanpak (fasen van groepsvorming), belonen en straffen en de straffen van de No Blame-aanpak. Aanvullend hierop zetten wij pestpreventie en Orka Training.
Indirecte benaderingen zijn spelvormen (bijv. Taakspel) waarbij de leraar inspeelt op de gedrag behoeftes van de groep en de Breinhelden.
In de eerste plaats is de methode de Breinhelden bedoeld om de verschillende executieve functies bij leerlingen te versterken. De volgende vaardigheden om executieve functies te trainen, ook wel breinkrachten genoemd, worden in Breinhelden behandeld. Onthoud- en doekracht, plan- en regelkracht, tijdkracht, spiegelkracht, startkracht, aandachtkracht, doorzetkracht, stopkracht, buigkracht en gevoelskracht. Het versterken van de laatste zes krachten zorgen ervoor dat gedrag aangestuurd en/of aangepast kan worden. Wat weer een positief invloed heeft op het pedagogisch klimaat.

Monitoring pedagogisch klimaat

Als school streven wij naar een zo optimaal mogelijk pedagogisch klimaat, passend bij de identiteit van onze school. Voor de Tandem betekent dit dat er duidelijke en gedeelde waarden en normen worden gehanteerd, zodat alle leerlingen, ouders/verzorgers en teamleden zich in een veilige omgeving kunnen bewegen. Met de inzet van groepsgesprekken, waarin de sociaal-emotionele

vorming centraal staat, krijgt de leerkracht waardevolle informatie ten aanzien van het sociaal en pedagogisch klimaat.

Voor het meten en het in kaart brengen van de sociale competenties is de observatie van de leerkracht heel belangrijk. Hierbij is het van belang om incidenten te noteren. Het is aan de intern begeleider om eventuele patronen bespreekbaar te maken in het team. Daarnaast maken wij gebruik van een sociaal-emotioneel leerlingvolgsysteem: Voor groep 4 t/m 8 worden Vensters en IEP 'hart en handen' in november afgenomen. De kinderen vullen de vragenlijst in. Zo krijgt de leerkracht van de groep goed in kaart hoe de sociale verhoudingen liggen en welke passende Orka-lessen nodig zijn. Het invullen van de vragenlijst bij Vensters gebeurd anoniem. Bij de uitslag van Vensters kan de leerkracht groepsinterventies inzetten en/of aanpassingen doen, mocht dit nodig zijn. De vragen bij het programma IEP is niet anoniem. Hierbij kan de leerkracht ook op individuele basis een passende begeleid bieden op sociaal emotioneel gebied.
Bij opvallendheden zoals, een negatieve groepsdynamiek of een leerling die zich niet veilig voelt worden de interne begeleider en gedragsspecialist ingeschakeld.

Bij de kleuters wordt gebruik gemaakt van het leerlingvolgsysteem BOSOS. Deze volgsystemen kunnen helpen om de leerlingen die extra aandacht nodig hebben bij het aanleren en onderhouden van sociale vaardigheden goed in beeld te brengen. Voor hen wordt, indien gewenst en afhankelijk van de problematiek, een vervolgtraject uitgestippeld. Zo kan het zijn dat een leerling gaat deelnemen aan een training sociale vaardigheden of een eigen plan van aanpak krijgt voor in de klas. De leerkrachten zijn goed in staat om de leerlingen te observeren en zo vorderingen of terugvallen te constateren. Ook maken wij gebruik van verschillende instrumenten om het sociaal welbevinden van onze leerlingen te monitoren. Deze worden besproken met de directie en intern begeleider. Indien hier aanleiding toe is wordt dit ook met de leerling en eventueel ouders besproken.
Het kan voorkomen dat er sprake is van een onveilig gevoel bij een leerling. Als de leerkracht dit signaleert zal een gesprek met de leerling en/of de ouders/verzorgers geïnitieerd worden om samen tot meer duidelijk te komen over de oorsprong hiervan. Als ouders/verzorgers signalen krijgen is het van belang dat zij dit met de leerkracht bespreken. Afhankelijk van de inhoud van het gesprek wordt gekozen voor een passende aanpak met als doel het veiligheidsgevoel van de leerling te vergroten.

Maatregelen

Wanneer leerlingen, teamleden, ouders/verzorgers en anderen zich niet aan de gedragsregels houden, kunnen maatregelen worden genomen. De maatregelen voor leerlingen staan in dit protocol beschreven. Teamleden dienen professioneel te werken en te handelen. Bij overtreding van de gedragsregels worden teamleden aangesproken op hun verantwoordelijkheden in relatie tot hun taak en/of functie. Ouders/verzorgers kunnen in eerste instantie contact opnemen met de leerkracht wanneer er sprake is van een ongewenste situatie aangaande hun kind(eren) en/of de leerkracht. Indien ouders/verzorgers en leerkracht er niet uitkomen, kan het bij de schoolleiding gemeld worden. Als dit ook niet toereikend is, kan dit middels de geldende klachtenregeling kenbaar worden gemaakt.

Ouders/verzorgers die de gedragsregels (onder andere door fysiek en/of verbaal geweld) overtreden in en nabij de school, worden hierop aangesproken. Indien de communicatie met de ouders/verzorgers niet meer open, opbouwend en constructief kan plaatsvinden, wordt de communicatie gestaakt (afkoelperiode) en uitgesteld tot een later moment. Wanneer het vertrouwen tussen school en ouders dusdanig beschadigd is en er geen open en constructieve communicatie meer plaats kan vinden, wordt er een passend advies gegeven. Dit kan voor ouders betekenen om een geschiktere school te zoeken voor hun kind.

Gedrag

Omgang met elkaar

Op de Tandem gelden regels omtrent gedrag: hoe willen wij dat leerlingen, leerkrachten en ouders/verzorgers met elkaar omgaan? Wij noemen deze onze “Gouden Regels”. Deze regels hangen in alle lokalen en gangen en zijn opgenomen in de schoolgids.

Preventieaanpak

De Gouden Regels worden ieder jaar aan het begin van het schooljaar en na iedere vakantie met de groep besproken. Deze schoolregels worden aan het begin van het schooljaar door de leerlingen in overleg met de leerkracht specifiek gemaakt voor de eigen groep. Wat betekenen de regels voor onze groep en welke afspraken maken wij hierover met elkaar? Zo worden er klassenregels opgesteld. Deze regels zijn positief verwoord en hangen goed leesbaar in het lokaal.

Daarnaast is er in de periode van de zomervakantie tot de herfstvakantie specifiek aandacht voor groepsvormende activiteiten. Hierbij maken wij gebruik van de superheldenaanpak van de Orka Training. Dit is een preventieve aanpak voor de basisschool om sociale vaardigheden van kinderen en het groepsklimaat in de klas te verbeteren en zo de kans op sociale problemen te verkleinen. De activiteiten, aangeboden vanuit Orka, dienen bij de start van het schooljaar twee keer per week plaats te vinden om het groepsproces te bevorderen. De leerkracht bespreekt de klassenafspraken en gouden regels van de school met de leerlingen. Ook wordt de rol van de contactpersoon besproken.

In de overige schoolweken geeft de leerkracht lessen die aansluiten bij wat de groep nodig heeft. Wij besteden aandacht aan de wereld om ons heen. Ook staan de positieve eigenschappen van alle leerlingen van de groep in groep 1 t/m 8 centraal. De leerkracht organiseert activiteiten waardoor de leerlingen leren elkaar complimenten te geven voor positieve eigenschappen en kwaliteiten. De leerkracht maakt ook dan gebruik van de oefeningen groepsvorming Orka Training. In de lessen mediawijsheid is in de bovenbouw ook aandacht voor omgangsregels op sociale media.

De school zorgt voor toezicht tussen 8:30 tot 15:00. Met uitzondering van de grote pauze tussen 12.00 uur tot 13.00 uur, waar de tussen schoolse opvang de verantwoording op zich neemt.

Ouders/verzorgers krijgen via de website en de schoolgids informatie over de aanpak van pesten op de Tandem. Daarbij staat vermeld hoe ouders/verzorgers kunnen handelen als er gepest wordt. Periodiek kan de school een koffieochtend voor ouders/verzorgers organiseren over het thema pesten.

De school heeft een aandachtsfunctionaris (IB'er Martine). Zij is de contactpersoon tussen school en andere instanties, zoals bijvoorbeeld Veilig Thuis. Ook zijn er twee contactpersonen bij pesten. Met elkaar verdiepen zij zich in anti-pestprogramma's, nemen zij de invoering daarvan op zich, stimuleren zij naleving van de anti-pestafspraken en grijpen zij in als het misgaat of dreigt mis te gaan. Daarnaast is de Ib'er de coördinator van de superheldenaanpak. Deze coördinator zorgt voor de borging en begeleiding.

Belonen

Aandacht voor positief gedrag moet het uitgangspunt zijn. Dit gedrag zal ook beloond worden.

In de groepen 1 t/m 4 worden de leerlingen beloond door middel van pluimen. Pluimen kunnen

individueel of als groep verdiend worden. De beloning is altijd voor de klas in zijn geheel. Er wordt alleen maar positief beloond. Verdiende pluimen kunnen niet afgepakt worden. Als de pluimenpot vol is volgt een groepsbeloning. Deze beloning wordt samen met de leerlingen bepaald.

In de groepen 5 t/m 8 wordt gebruik gemaakt van dojo's door middel van www.classdojo.com. Deze dojo's worden door leerlingen individueel, als tafelgroepje of als hele klas verdiend en tellen altijd mee voor het totaal van de hele groep. Met de leerlingen wordt vooraf afgesproken hoeveel dojo's er gehaald moeten worden om de beloning te verdienen. Beloningen zijn altijd voor de hele groep en worden in overleg met de leerkracht door de leerlingen zelf bedacht. De manier waarop dit wordt ingevuld varieert naar eigen inzicht van de leerkracht.

Ook kan er door leerkrachten, ib'er en directie een compliment uitgedeeld worden aan leerlingen. Deze wordt mondeling gegeven en kan de leerling bij de eigen leerkracht inwisselen voor een pluim of dojo.

"Straffen"

Naast het belonen van gewenst gedrag gelden er ook afspraken over de consequenties van het niet naleven van regels en afspraken.

Straffen moeten direct toegepast worden op de overtreding en daar ook mee in verband staan. Straffen moeten in verhouding staan met de overtreding. Dus als het "fout" gaat met buitenspelen, wordt er de volgende dag bijvoorbeeld niet buiten gespeeld. Straf is een gedragscorrigerend middel. Als er nooit een sanctie gegeven wordt, zal het "foute" gedrag niet veranderen.

Om negatief gedrag om te buigen zal de leerkracht altijd beginnen met de leerling aan te spreken op het ongewenste gedrag. De leerling krijgt duidelijk te horen welk gedrag storend is. Deze boodschap wordt, waar mogelijk, altijd in de ik-vorm gegeven. Als dit geen effect blijkt te hebben kan naar andere oplossingen gezocht worden. Hierbij kan gedacht worden aan een andere werkplek binnen de eigen groep, het even apart zetten van een tafel of het even uit de kring moeten met je stoel.

Mocht het bovenstaande geen effect hebben, dan zal de leerling uit de groep geplaatst worden voor een time-out. Omdat binnen ons daltononderwijs de gangen een werkplek zijn, wordt deze liever niet als time-outplek gebruikt en worden de leerlingen naar een lokaal geplaatst waar toezicht is. Voordat de leerling naar de time-outplek gaat, wordt met elkaar afgesproken hoelang dit duurt. Afhankelijk van de situatie wordt een uitvoerende taak meegegeven. Naderhand zullen leerkracht en leerling altijd met elkaar in gesprek gaan om de situatie te bespreken. Ook in situaties waarbij geen onderwijs meer gegeven kan worden, of wanneer de veiligheid van iemand in het geding is, wordt

een leerling naar een time-outplek gestuurd. Als leerlingen geregeld met een time-out te maken krijgen worden ouders/verzorgers hiervan op de hoogte gesteld.

Als dit alles nog niet toereikend is, wordt een time-out gegeven in de kamer bij de directeur of de IB'er. Na afloop zal de leerkracht het gesprek met de leerling voeren. Ouders/verzorgers zullen van de situatie op de hoogte worden gesteld. Indien wenselijk wordt een gesprek gevoerd met alle partijen.

Bij extreem gedrag of herhaaldelijk grensoverschrijdend gedrag worden de directie, IB'er en ouders/verzorgers altijd ingeschakeld. Er wordt een plan van aanpak opgesteld. Hierin wordt beschreven welke gedragsinterventies uitgevoerd gaan worden en welke afspraken er gelden. Dit zal maatwerk zijn voor het kind en de situatie. Als school vinden wij de samenwerking met ouders/verzorgers hierbij heel belangrijk, aangezien dit een positieve uitwerking heeft.

De stappen binnen de Tandem zijn:

1. Aanspreken op ongewenst gedrag en benoemen van gewenst gedrag
2. Andere plek in de eigen klas
3. Time-out in een lokaal met toezicht
4. Time-out directie/ IB (vanaf dit punt worden ouders/verzorgers standaard geïnformeerd)
5. Schorsen*
6. Verwijderen*

* Schorsen en verwijderen gebeurt zoals beschreven staat in het beleid van Panta Rhei.

Tijdens de overblijf, die wordt verzorgd door Kinderstralen, gelden de regels van Kinderstralen. Deze regels en afspraken zijn in grote lijnen in overeenstemming met het protocol dat op school van kracht is. Bij specifieke vragen verwijzen wij je door naar Kinderstralen. In de bronnenvermelding staat het protocol ongewenst gedrag.

Groepsaanpak

Pesten is een groepsfenomeen en daar past dan ook een groepsaanpak bij. In de groepen waar niet gepest wordt, is het groepsklimaat meestal erg prettig. De preventieaanpak die wij op school hanteren bestaat uit het positief aanpakken van groepsvormingsprocessen. Bij preventie zorg je ervoor dat iets niet gebeurt, dat je iets voorkomt. Bij de preventieaanpak komt het erop neer dat je het pesten probeert te voorkomen. Op school leggen wij de focus op de groepsvormingsprocessen, benoemd door Kees van Overveld in zijn boek *Groepsplan Gedrag* (2012). We besteden aandacht aan de fasen van groepsvorming in de chronologie van het schooljaar.

Als leerkracht is het belangrijk dat je je bewust bent van de genoemde fase en je eigen rol hierin. De leerkracht maakt namelijk deel uit van de groep en heeft hierin een leidende rol. Daarnaast is het belangrijk dat je constant inspeelt op wat je ziet gebeuren en dat je de groep positief benadert.

Hieronder vind je een korte omschrijving van de vijf fasen, waar alle leerkrachten rekening mee houden:

Forming

Periode: na de zomervakantie tot aan de herfstvakantie.
De klas komt in deze fase voor het eerst (weer) bij elkaar – “Wat is mijn relatie tot de rest van mijn klasgenoten?” Leerlingen hebben de basisbehoefte om bij de groep te horen. Iedereen moet zijn plekje in de groep vinden. Coöperatieve werkvormen en spelletjes zijn een goed middel om hierbij in te zetten. Twee aandachtspunten zijn van belang: (hernieuwde) kennismaking en oriëntatie. Met name: welk gedrag wordt in deze groep niet geaccepteerd, kan ik mezelf zijn, wat zijn de voorwaarden om bij de groep te horen en het uitzetten van de organisatie moet voor iedereen duidelijk zijn. Het uitzetten van groepsbeloningen om de groep als geheel te belonen helpt hierbij.

Storming

Periode: rond de herfstvakantie tot aan de kerstvakantie.
De posities in de klas worden ingenomen. Tumultueuze fase. De sociale strijd komt naar boven. Sociale leiders in de groep hebben een positieve invloed op de rest van de groep. Dominante leiders met probleemgedrag kunnen het pedagogisch klimaat negatief beïnvloeden. De leerkracht geeft altijd positieve feedback bij goed gedrag. Het is in deze fase belangrijk dat de kinderen leren hoe ze om moeten gaan met tegenstrijdige belangen.

Norming

Periode: het gehele jaar.
Normen worden bepaald – “Hoe gaan wij met elkaar om?” De regels die zijn uitgezet dienen om richting te geven aan het dagelijkse handelen. De drie Gouden Regels moeten het gehele jaar de norm in de klas en in de school zijn. In alle klassen wordt hier veelvuldig aandacht aan besteed door middel van gesprekken, rollenspelen en dergelijke. De leerkracht laat de leerlingen gezamenlijk besluiten nemen. Dit bevordert de samenwerking. Voor het niet houden aan de regels betekent dit een consequentie.

Performing

Periode: vanaf de herfstvakantie.
Bij een positieve groepsvorming zijn de leerlingen in deze fase productief. Mogelijk wordt deze fase niet bereikt wanneer de groep niet (goed) is begeleid. In dat geval stokt het proces. Als de groep positief is samengesteld, zullen de rollen vaststaan en de norm positief heersen. Er is dan een

basisrust. Goed observeren wat er gebeurt op groepsniveau is van belang om hier tijdig op in te kunnen spelen.

Adjourning

Periode: vanaf de meivakantie tot de zomervakantie.
Dit is de fase waarin duidelijk wordt dat het einde van de groepssamenstelling nadert. Er wordt toegewerkt naar het afsluiten van het schooljaar. Strakke discipline valt soms weg. De normen en regels moeten strak worden gehanteerd om ook nu de basisrust in de groep te blijven waarborgen. Wanneer de groepsvorming prettig is verlopen voor de leerlingen kan het uit elkaar gaan lastig zijn. Een goede afsluiting met elkaar is van belang.

Orka Training

In alle groepen wordt iedere week aandacht besteed aan sociale vaardigheden en de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen. Daarnaast zetten wij de Orka Training in voor de groepen 5 en 6. Op deze leeftijd treden de leerlingen meer de wereld in. Samen met de expert werkt de school aan het optimaliseren van de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen. Daarnaast gaat er ook aandacht uit naar de kennis, vaardigheden en houding van de leerkracht. De werkwijze is erop gericht dat de leerkrachten preventief kunnen handelen om een goede sfeer in de klas te houden. De training bestaat uit minimaal vijf lessen en meer als dit nodig blijkt te zijn.

De overige groepen krijgen één à twee lessen aangeboden, waarin de begeleider vanuit Orka Training meekijkt in de groep naar bijvoorbeeld het groepsklimaat, de onderlinge relaties, groepsdynamica en sociale vaardigheden. Dit alles om de kans op sociale problemen te verkleinen. De inhoud van de les wordt door de leerkracht en de begeleider van Orka Training afgestemd en gezamenlijk gegeven. Waar nodig kunnen extra lessen worden ingepland.

Superheldenaanpak

De superheldenaanpak van Orka Training is een preventieve aanpak voor de basisschool om kinderen een effectieve keuze te laten maken op het gebied van samenwerken en weerbaarheid. De superhelden bestaan uit negen sociale vaardigheden (superhelden of keuzes) die kinderen kunnen toepassen: elkaar helpen, elkaar aanspreken, leiden, volgen, opkomen voor jezelf, relaxed reageren, negeren, een slimme plek en melden bij de leerkracht.

Oefeningen voor de groepsvorming worden ingezet om de superhelden te trainen. Elke week geeft de leerkracht een oefening groepsvorming, waarin de superhelden getraind worden. Er zijn tientallen oefeningen voor elke fase van groepsvorming beschikbaar. De kracht van de superheldenaanpak is dat de leerkracht tijdens de oefeningen feedback geeft aan kinderen over de sociale vaardigheden (keuzes) die worden ingezet.

Pesten

Pesten is iets wat effect heeft op de ontwikkeling en de gezondheid van leerlingen en kan op latere leeftijd ook nog invloed hebben op het dagelijks functioneren. Het pedagogisch klimaat op school is daarom van belang. Wij kiezen voor de preventieaanpak (hierboven beschreven).

Wat is pesten?

De definitie van pesten is: “Kinderen worden gepest als ze door een of meer leeftijdsgenoten bewust en stelselmatig worden beschadigd door negatieve acties, waarbij de macht ongelijk verdeeld is en het slachtoffer zich meestal niet kan verdedigen”. Negatieve acties kunnen bestaan uit fysiek contact of woorden, maar behelzen ook het maken van obscene gebaren, roddelen of het bewust buiten de groep sluiten. Het verschil in macht betekent dat het kind dat gepest wordt zich niet goed kan verweren en enigszins hulpeloos is ten opzichte van de pester (Olweus, 1994).

Plagen is meer spontaan en niet berekenend. Het zijn vaak grapjes die leerlingen onderling met elkaar maken. Pesten is dus duidelijk iets anders dan plagen. Een groot verschil is dat er een ongelijke machtsverhouding is tussen de pester en de gepeste leerling. Er wordt van pesten gesproken als iemand herhaaldelijk en opzettelijk wordt gekwetst. De leerling is dus steeds weer het mikpunt van gemene, kwetsende opmerkingen en/of handelingen en dat wordt bewust gedaan. Pesten kan op verschillende manier gebeuren. Het kan door middel van woorden: de ander kleineren, belachelijk maken, uitschelden. Het kan ook fysiek gebeuren, dus slaan en schoppen of nog erger. Maar ook negeren en buitensluiten van iemand is een vorm van pesten.

Het gaat niet alleen om de pester en de gepeste, daaromheen staan ook mensen. Dat is vaak een groep die het ziet gebeuren, “zwijgende omstanders”, maar er niets mee doet of het zelfs aanmoedigt. Dat is voor de pester ook belangrijk; het pesten wordt hierdoor in stand gehouden. Het is de “beloning”, want de anderen zijn bang voor hem/haar of vinden hem/haar stoer.

Als er gepest wordt op school, zijn alle partijen kwetsbaar: de pester, de gepeste leerling en de omstanders. Het pesten is een uiting van onmacht. De pester pest om status binnen de groep te krijgen of weet niet hoe hij/zij op een positieve manier vriendschappen kan sluiten.

De gepeste leerling weet niet hoe hij/zij zich weerbaar kan opstellen. Hij/zij is vaak eenzaam in de groep. De omstanders houden zich afzijdig. Ze lopen mee met de pester uit angst om zelf gepest te worden of weten niet wat zij kunnen doen om het pesten te stoppen.

De pester, de gepeste en de “zwijgende omstanders” zijn samen een verkeerd systeem. De pester, gepeste en de “zwijgende omstanders” kunnen niet als enigen uit hun rol stappen: zij houden elkaars gedrag in stand. Het pesten kan opgelost worden door de complete groep in te schakelen.

Signalen

Pesten gebeurt bijna altijd buiten het toezicht van de leerkracht. Melden van pesten is daarom heel belangrijk: zonder pesten te melden bij de leerkracht of contactpersoon kan deze niets doen. Leerlingen, ouders/verzorgers en leerkrachten melden signalen van pesten bij de leerkracht van de betreffende groep. Leerlingen kunnen pesten ook melden bij de contactpersonen bij pesten (Dewi en Nicole).

Meisjes pesten vaak meer stiekem, ze roddelen of negeren, en jongens zijn meer fysiek. Bij jongens is het pestgedrag dus vaker zichtbaar dan bij meisjes.

Uit onderzoek blijkt dat ongeveer 10% van de basisschoolleerlingen wel eens slachtoffer is geweest van pesten. Lang niet alle leerlingen vertellen dat ze gepest worden, omdat ze bang zijn dat anderen niet kunnen helpen of dat het pesten toeneemt. Wat opvalt is dat 15% van de pesters zelf ook gepest wordt.

Gevolgen

Op de lange termijn ontwikkelen structurele pesters sociaal onaangepast gedrag. Zij lopen het risico op grote problemen tijdens adolescentie, drinken meer alcohol en zelfmoord komt bij deze groep relatief vaker voor. Gepest worden is iets wat effect heeft op de ontwikkeling en de gezondheid van kinderen, en wat op latere leeftijd ook nog invloed kan hebben op het dagelijks functioneren.

Het is daarom van belang dat wij als school preventief de aanpak inzetten. Het pedagogisch klimaat moet positief en oplossingsgericht werken, zodat pesten bijna geen kans krijgt om zich te uiten.

Op dit moment wordt op de Tandem preventief gewerkt volgens de werkwijze die in dit protocol wordt beschreven. De preventieaanpak, zoals eerder genoemd, komt uit verschillende anti-pestprogramma's. De groepsvormingsfasen komen van Kees van Overveld, daarnaast zijn de lessen groepsvorming van Orka Training in deze fasen uitgezet. De aanpak met betrekking tot het pestgedrag is de No Blame-aanpak. Wat deze aanpak precies inhoudt lees je op pagina 18 van dit protocol.

Hoe merk je dat een kind gepest wordt?

<u>Op school</u>

Primaire signalen:

- De slachtoffers worden vaak op een gemene manier geplaagd, bespot en gekleineerd.
- Ze worden uitgelachen op een spottende en onvriendelijke manier.
- Ze worden fysiek aangepakt en kunnen zich hier niet adequaat tegen verweren.
- Ze zijn betrokken bij ruzies waarbij ze zich niet kunnen verdedigen.
- Hun bezittingen worden beschadigd.
- Ze vertonen blauwe plekken, schrammen, gescheurde kleding, ...

Secundaire signalen:

- De slachtoffers zijn vaak alleen, ze lijken geen vrienden te hebben.
- Ze worden als laatste gekozen, bijvoorbeeld bij het vormen van groepjes.
- Ze proberen dicht bij de leerkracht te blijven.
- Ze maken een angstige en onzekere indruk.
- Ze zien er bang, ongelukkig, neerslachtig en huilerig uit.
- Ze vertonen een plotselinge of geleidelijke verslechtering in schoolresultaten.

<u>Thuis</u>

Primaire signalen:

- Ze komen thuis met gescheurde kleding of bezittingen die stuk zijn.
- Ze vertonen verwondingen (blauwe plekken, schrammen, ...) en geven hier een omstreden uitleg voor.

Secundaire signalen:

- Ze brengen geen vriendjes of klasgenoten mee naar huis.
- Ze hebben geen goede vriend/vriendin.

- Ze worden zelden elders uitgenodigd.
- Ze gaan niet graag naar school.
- Ze kiezen een vreemde weg om naar school te gaan.
- Ze slapen niet goed.
- Ze verliezen de belangstelling voor schooltaken.
- Ze zien er bang en ongelukkig uit.
- Ze vragen of stelen geld (om de pestkoppen om te kopen).

Hoe merk je dat een kind anderen pest?

Algemene kenmerken:

- Ze zijn fysiek sterker.
- Ze hebben grote behoefte te overheersen en hun eigen zin te krijgen.
- Ze zijn impulsief, kunnen moeilijk tegenwerking aanvaarden.
- Ze zijn vaak tegendraads naar volwassenen toe.
- Ze worden als stoer aangezien, hebben weinig inlevingsvermogen.
- Ze hebben een relatief positief zelfbeeld.

Op school:

- Op school treiteren de pesters vaak op een gemene manier: spotten, intimideren, schoppen, dingen stuk maken.
- Ze hebben het vooral gemunt op de zwakkere leerlingen en proberen de meelopers op hun hand te krijgen.

Cyberpesten

Naast de eerder beschreven vormen van pesten is er ook nog een andere vorm van pesten, namelijk cyberpesten. Dat is online pesten via digitale media. Dit zijn sociale media zoals YouTube, Facebook, Twitter, Instagram, SnapChat, TikTok, WhatsApp, games en chatrooms. Via deze digitale media kan je heel gemakkelijk dreigende berichten versturen, belastende foto's of filmpjes plaatsen of iemand uitschelden. Ook kan iemand gehackt worden en kan de privacy van een persoon geschonden worden. Deze vorm van pesten komt steeds vaker voor, omdat kinderen steeds meer gebruikmaken van sociale media. Jaarlijks worden zo'n 500.000 jongeren online gepest.

Nadelen van online pesten zijn dat het minder zichtbaar is dan het pesten in het "echte leven" en dat het vaak anoniem gebeurt, wat de pester een extra machtspositie geeft.

De gevolgen bij online pesten zijn vaak groter dan bij het "gewone" pesten. Je kunt je als kind moeilijker verdedigen, het is een publieke vernedering omdat iedereen het kan lezen en het blijft actief omdat het lastig is om iets van internet te verwijderen.

Er bestaan nog niet veel specifieke interventies. Er zijn echter wel lespakketten met betrekking tot sociale media, cyberpesten en online omgangsvormen. Om hier aandacht aan te geven worden in de bovenbouw ieder jaar meerdere lessen mediawijsheid verzorgd, waarin ook cyberpesten centraal staat. In de groep 6 en 7 wordt met het lesmateriaal "online-masters.nl" gewerkt. In groep 8 worden de lessen gegeven via MediaMaster, waarin met de leerlingen onderwerpen als online pesten, cybercriminaliteit, sexting en grooming besproken worden. Ook speelt groep 8 veelal in de Week van de Mediawijsheid de serious game MediaMasters.

Daarnaast maken wij wisselend gebruik van verschillende lesmaterialen en sites om het cyberpesten en online omgangsvormen (preventief) te bespreken. Hierbij kan je denken aan:

- WhatsHappy van Kennisnet;
- Lespakket "Doe iets! Tegen cyberpesten";
- Lespakket "Kritisch Online";
- Online Masters;
- Lesprogramma "Communicatie is Alles";
- Stop pesten nu;
- Instagrap:
- De onderwijspagina van Human voor lesmateriaal over nepnieuws, cyberpesten en privacy;
- It's up to you (interactieve film);
- Film *Spijt!*;

Als school doen wij ieder jaar mee met de jaarlijkse Week Tegen Pesten, waarin ook altijd aandacht is voor cyberpesten. Daarnaast leren de leerlingen bij Blits studievaardigheden om op de juiste manier met internet en media om te gaan. Zo zijn er bijvoorbeeld lessen die inzetten op internetvaardigheden, zoals "Veilig op het internet en sociale media".

Aandachtspunten bij de lessen kunnen ook zijn:

- Zoeken naar informatiebronnen.
- Juiste informatie selecteren. Mag je zomaar kopiëren?
- Inhoud interpreteren. Kritisch leren omgaan met informatie.
- Verwerken van de informatie. Eigen inzicht ontwikkelen.
- Creëren van nieuwe informatie.
- Verspreiden van informatie, foto's en dergelijke. Wat publiceer je en voor wie? Wat zijn copyrights?

Als er sprake is van cyberpesten in een groep, dan zullen deze aandachtspunten aan de orde komen. Verder gelden dezelfde stappen als bij andere vormen van pesten. Tot slot kan ook de politie een workshop in de groep geven over cyberpesten.

Wat kun je doen om cyberpesten te voorkomen?

Het helpt om een kind weerbaar te maken. Praat met kinderen over wat zij doen op internet en maak afspraken.

- Deel nooit privégegevens, zoals naam, adres, telefoonnummer of de naam van je school.
- Verzin (samen) een goede nickname.
- Scherm je profiel zoveel mogelijk af: “alleen voor vrienden” is de beste optie.
- Plaats alleen neutrale foto’s (geen sexy foto’s), of beter nog: helemaal geen foto’s waarop je gezicht herkenbaar is.
- Wees selectief in het accepteren van een vriendschapsverzoek; doe dit alleen wanneer je iemand in het echte leven hebt ontmoet.
- Verwijder onbekende mensen uit je vriendenlijst.
- Houd wachtwoorden en inloggegevens altijd geheim, ook voor je beste vriend(inn)en.
- Niet schelden en geen mensen kwetsen, dat zou je in het echt ook niet doen.
- Heb je iets vervelends gezien of meegemaakt? Vertel het aan iemand die je vertrouwt, bijvoorbeeld een ouder, buurvrouw, leerkracht of een andere instantie.

Wat kun je doen om cyberpesten aan te pakken?

Krijgt een kind toch te maken met online pesten, doe dan het volgende:

- Complimenteer dat het kind naar je toe is gekomen.
- Een kind dat wordt gepest heeft in eerste instantie behoefte aan steun.
- Luister naar hem/haar en neem zijn/haar verhaal serieus.
- Onderneem niet meteen actie.
- Bedenk eerst (samen met je kind) wat de beste aanpak is.
- Stap pas na overleg met het kind naar school en/of ouders/verzorgers en/of andere partijen.
- Pak internet (of de computer of tablet) niet af. Het lijkt misschien een oplossing, maar het is oneerlijk om een kind zo’n zware straf te geven terwijl hij/zij eigenlijk slachtoffer is.

Adviseer het kind om het volgende te doen:

- Reageer niet op de mails, berichtjes of filmpjes.
- Bewaar alle mails, berichtjes of filmpjes. Sla ze op of maak er screenshots/foto’s van. Het kan dienen als bewijsmateriaal.
- Aangifte doen? Kijk dan op vraaghetdepolitie.nl
- Blokkeer degene die je lastigvalt.
- Staan de filmpjes of berichten op een website? Benader de eigenaar en vraag om het materiaal te laten verwijderen (maak eerst foto’s als bewijsmateriaal).

Aanpak bij pesten

Voor de meeste leerlingen is de werkwijze, zoals in hoofdstuk “Gedrag” beschreven, voldoende, maar soms is er in een groep meer nodig. In dat geval zetten wij de No Blame-aanpak in. Hieronder staat beschreven hoe deze aanpakt werkt.

No Blame-aanpak

De No Blame-aanpak gaat ervan uit dat straffen niet helpt, maar dat de pester(s) en de gepeste leerling het probleem samen moeten oplossen. Omdat het de verantwoordelijkheid van volwassenen is om voor veiligheid te zorgen, moeten zij de gesprekken ondersteunen. Het kan de leerkracht, de IB’er, de gedragsspecialist of een van de contactpersonen bij pesten zijn die de gesprekken met de leerlingen voert. Als pesten opgemerkt of gemeld wordt kunnen de volgende stappen gezet worden.

Vooraf

De pestsituatie wordt in kaart gebracht (er is sprake van een doelwit, regelmatige vervelende gebeurtenissen, één of meerdere pesters, een aantal meelopers, de klas/groep is op de hoogte). Er wordt een sociogram afgenomen. Dit kan via www.stoeltjesdans.nl of relatiediagram van Orka Training.

Stap één → Gesprek met het doelwit (de gepeste leerling)

Het gaat er hierbij om dat de leerkracht of contactpersoon erachter komt door wie de gepeste leerling wordt gepest. Wie neemt het voortouw? Wie zijn de volgers? Maar vooral ook: wat gebeurt er intern, in het hoofd van de gepeste leerling? Wat is zijn of haar beleving, welke gevoelens zijn er? Wat is het effect van de pesterijen op hem/haar als persoon? De leerkracht ondervraagt niet over de voorvallen, maar focust op het gevoel van de leerling. Feitelijkheden zijn minder belangrijk. Tijdens dit gesprek legt de leerkracht (indien nodig) de procedure uit en vraagt het vertrouwen van de gepeste leerling. Op het einde vraagt de leerkracht wat wel en wat niet verteld mag worden aan het groepje. De gepeste leerling kan ook uitgenodigd worden om een tekst, tekening, gedicht of andere creatieve uitdrukking te maken over het effect van de pesterijen. Licht de ouders/verzorgers van de gepeste leerling en van je meest betrokken leerlingen in over de aanpak en vraag of zij erachter kunnen staan.

Stap twee → Bijeenkomst met een groep buddy’s

Organiseer een gesprek met de betrokken leerlingen. Een groepje van ongeveer zes tot acht kinderen is ideaal. De leerkracht heeft een bijeenkomst met het groepje leerlingen dat tijdens het gesprek met de gepeste leerling gekozen is. Pesters, meelopers en leerlingen (vrienden van de gepeste leerling) met een positieve groepsinvloed. Let op: de gepeste leerling is niet aanwezig.

Stap drie → Situatie schetsen en uitleg geven aan de buddy's

De leerkracht vertelt het groepje dat er een probleem is en hoe de gepeste leerling zich voelt. De leerkracht treedt absoluut niet in details, noch verliest hij/zij zich in discussies rond incidenten of beweerde feiten. Er wordt niet beschuldigd en er worden geen daders aangewezen. Gebruik eventueel het creatieve middel dat het doelwit heeft aangereikt om het effect van de pesterijen te benadrukken. Vertel dat niemand (op dit moment, naar aanleiding van deze situatie) bang hoeft te zijn voor straf. Iedere beschuldiging draagt bij aan hernieuwd intensiever en ondergronds pesten.

Stap vier → Verantwoordelijkheid uitdelen

Een gezamenlijke verantwoordelijkheid. De leerkracht zegt dat in een groep iedereen medeverantwoordelijk is voor hoe anderen zich voelen en een bijdrage kan leveren aan hoe anderen zich voelen. Sterker nog: iedereen heeft altijd invloed. Als jij stil en rustig bent en je je nooit ergens

mee bemoeit, heb je ook invloed. De groep buddy's heeft veel contact met de gepeste leerling, dus de beste kansen om het pesten te stoppen.

Stap vijf → Voorstellen formuleren
De leerkracht vraagt alle buddy's om met ideeën te komen die ertoe bijdragen dat de leerling die besproken wordt, zich gelukkiger gaat voelen. Dit kan ertoe leiden dat de leerlingen tips hebben voor het doelwit. Er vindt dus een omkering plaats. De leerkracht reageert aanmoedigend en bedankt, maar dringt niet aan op een uitgesproken belofte om gedrag te veranderen.

Stap zes → Een proeftijd van zeven dagen afspreken
De leerkracht beëindigt de bijeenkomst door de verantwoordelijkheid voor de oplossing bij de groep te laten. Er wordt afgesproken dat de buddy's zeven dagen de kans krijgen om hun voorstellen uit te voeren. Laat het probleem verder aan de groep over. De leerkracht spreekt met hen af dat je later terugkomt op het probleem. Bedank hen voor het feit dat ze meedenken en meehelpen.

Stap zeven → Evaluatie van de leerlingen na één week
Ongeveer een week later bespreekt de leerkracht met elke leerling afzonderlijk – ook met de gepeste leerling – hoe de week verlopen is. Dit geeft de leerkracht de mogelijkheid om het gebeuren van nabij te volgen en houdt de betrokkenheid van de kinderen bij het hele proces in stand. Ingeval de gepeste leerling geen verbetering ervaart, worden de stappen herhaald.

Vraag alle leerlingen die je eerder hebt gesproken, inclusief de gepeste leerling, na een week of twee hoe de zaken nu lopen. Wat is er verbeterd? Doe hier verslag van aan de ouders/verzorgers van de gepeste leerling en de meest betrokken ouders.

Mocht ook deze aanpak niet afdoende zijn bij een specifieke leerling of bij ernstig grensoverschrijdend gedrag dan treedt het schorsings- en verwijderingsprotocol (beleid van Panta Rhei) in werking. Dit protocol kan opgevraagd worden bij de directie. Wij spreken over ernstig herhaaldelijk grensoverschrijdend gedrag wanneer de veiligheid van het kind, van de andere kinderen of leerkracht in gevaar komt.

Bronnen

Boeken

LBBO, oktober 2013. “Beter Begeleiden, vakblad voor begeleiding in het onderwijs”.
Overveld, van K. (2012). *Groepsplan Gedrag. Planmatig werken aan passend onderwijs.*

Websites

www.dekinderconsument.nl
www.helpwanted.nl
www.kivaschool.nl
www.meldknop.nl
www.noblame.nl
www.orkatraining.nl
www.pestweb.nl
www.schoolenveiligheid.nl
www.stoeltjesdans.nl
www.stoppestennu.nl
www.vraaghetdepolitie.nl
www.weektegenpesten.nl
www.kinderstralen.nl
protocol_grensoverschrijdend_gedrag.pdf (kinderstralen.nl)

Evaluatie

Het Protocol Pedagogisch klimaat wordt jaarlijks in de MR- en teamvergadering geëvalueerd.
Om het protocol te monitoren is een coördinator aangesteld die jaarlijks de evaluatie bespreekt.

Update: oktober 2024
Ondertekening ter goedkeuring:

…….. ……

Voorzitter medezeggenschapsraad Directeur, namens team